

SATELLITER TGV 2-3 2011

På trappen till sitt hus sitter Olof Palme med linblonde lille Mårten i famnen. Bredvid honom Vilgot Sjöman i hornbågade glasögon. Det är 1967 i filmen *Nyfiken Gul* och den unge kommunikationsministern är vänsterns hopp i sossetoppen. På den luriga frågan om Sverige inte ändå kommit långt jämfört med andra länder säger Palme: "Vi har inte kommit långt om man har drömmen att göra allvar av visionen om ett klasslöst samhälle och ett jämlikt samhälle. Då återstår nästan allt att göra."

För Olof Palme var jämställdheten inte en fråga om könskonflikt, utan en av flera förutsättningar för det jämlika samhället. Som statsminister tillsatte han 1972 en delegation som blev avgörande för de

närmaste årens jämställdhetsreformer. Samma år höll han det kongresstal som vi i här återpublicerar, som helt fokuserar "kvinnans likaberättigande".

Vi har bett tre forskare kommentera Palmes tal utifrån sina olika perspektiv. Henrik Berggren, som nyligen publicerat en Palmebiografi, granskar statsministerns avvägning mellan strategi och personligt engagemang. Yvonne Hirdman öppnar kronologin i dialog med Hulda Flod, socialdemokraternas första kvinnliga partisekreterare. Roger Klinth visar hur Palmes försök att legitimera kvinnornas plats i rörelsen, synliggör socialdemokratins manliga norm. Hårddraget: det är kvinnorna som är "problemet" som partiet nu lojalt måste rätta till.

Olof Palme gjorde rikspolitik av kvinnorörelsens krav på likaberättigande – detta långt före de flesta andra s-ledare i Europa. 1972 ägnade han hela sitt tal till s-kongressen åt denna fråga, som trampolin för en rad reformer. Han tar avstamp i en utsaga som gäller än: ”Kvinnans jämlikhet är icke uppnådd i dagens samhälle.”

Statsministerns anförande vid socialdemokratiska partikongressen 2.10.72

OLOF PALME

Partistyrelsen har i ett utförligt utlåtande behandlat de motioner som föreligger om kvinnans likaberättigande.

Vi har lagt ner mycket arbete på det utlåtandet. Det finns mycket goda skäl. Kvinnans jämlikhet är icke uppnådd i dagens samhälle. Kvinnorna drabbas tvärtom av påtagliga orättvisor. Det finns däremot en glädjande aktivitet bland kvinnorna för att bekämpa dessa orättvisor. Kvinnoförbundets kongress nyligen präglades av vitalitet och handlingsvilja i dessa frågor. Det är därför viktigt att partiet drar upp riktlinjer för sitt handlande i dessa frågor.

Utlåtandet lägger fast följande huvudlinjer för de politiska strävandena till jämställdhet för kvinnorna:

- 1) Jämställdheten måste grundläggas i arbetslivet. Vi måste hävda kvinnornas rätt till arbete.
- 2) Samhället måste formas efter arbetsfördelning byggd på jämlikhet mellan män och kvinnor. Det ställer krav på en utbyggnad av omsorgen om barnen, samhällsservice och en vidgad plan för gemenskap i samhällsbyggandet.
- 3) Samhället präglas idag av värderingar som i långa stycken diskriminerar kvinnorna, hindrar dem i deras strävan till frigörelse. Dessa värderingar måste vi angripa och kritiskt granska. Samhället måste i samverkan med organisationer

och folkrörelser stödja utbredningen av sådana värderingar som aktivt medverkar till likaberättigande för kvinnorna.

4) Ännu 50 år efter den kvinnliga rösträttens genomförande är kvinnorna starkt underrepresenterade i politiska instanser och i organisationerna. Kvinnorna måste kraftigt öka sin aktivitet, politiskt och fackligt. Vår uppgift är att helhjärtat stödja dem i denna strävan.

Inom arbetarrörelsens alla led skall vi planmässigt inventera tillgången på kunniga och intresserade kvinnor och särskilt satsa på deras utbildning. Partistyrelsen bör få i uppdrag att i samarbete med Kvinnoförbundet och de andra sidoorganisationerna formulera riktlinjer för att kvinnorna steg för steg skall kunna vidga sin politiska aktivitet i arbetarkommuner och föreningar och därmed i politiskt representativa församlingar.

5) Det politiska arbetet för kvinnans jämställdhet berör samhällslivets alla områden. Därför måste reformarbetet samordnas efter en helhetssyn.

Vi har tagit fasta på förslaget att inrätta en särskild samordningsgrupp för dessa frågor. Exakt hur denna samordningsgrupp skall organiseras, hur stor representationen skall vara, har vi ännu inte tagit ställning till. Vi avvaktar kongressens beslut i principfrågan och den konferens med kvinnoorganisationerna som kommer att hållas på Harpsund den 6 november. Därefter hoppas jag att dimmorna skall lätta även på den punkten.

I övrigt hänvisar jag till det utförliga utlåtandet.

Men låt mig tillägga några allmänna synpunkter.

Inom arbetarrörelsen har den s.k. kvinnofrågan aldrig isolerats. Kvinnorna inom vår rörelse har uppfattat sin kamp för likaberättigande som ett led i hela arbetarrörelsens kamp för en rättvis samhällsordning.

Det var tidiga erfarenheter i arbetarrörelsens historia som lärde oss att de många kvinnornas rätt inte kunde hävdas i ett i grunden djupt orättfärdigt samhälle. Ett samhälle präglad av klasskillnader, nöd och fattigdom kunde inte ge kvinnorna rättvisa. Därför ställde kvinnorna liksom männen kravet på en omvandling av samhället. Kampen för kvinnans jämlikhet blev därmed ett led i socialismens kamp för ett klasslöst samhälle. Det var inte nog att ge kvinnan formella möjligheter. Hon

måste få verkliga rättigheter i ett samhälle byggt på jämlikhet och solidaritet.

Denna grundläggande princip har vi hållit fast vid.

Det viktigaste som skett under de sista 10 åren är att kvinnorna snabbare än någonsin tidigare och i en omfattning som saknar motstycke i något annat demokratiskt land, gått ut i förvärvslivet. Bara under de senaste fyra åren har antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökat med 180 000.

När vi i dagens läge med rätta talar om orättvisorna för kvinnorna skall vi likväl ha klart för oss att denna utveckling är resultatet av ett samspel mellan ökad medvetenhet hos kvinnorna och fackliga och politiska åtgärder som medvetet satts in för att stödja deras strävan till rättvisa.

Kvinnolönerna har byggts upp.

Skattesystemet har förändrats.

Skattereformen 1970, med dess kombination av individuell beskattning och särbeskattning och skattesänkning för lågavlönade, gav särskilt stora fördelar för kvinnor med låga inkomster.

Utbildningsväsendet har byggts ut. Det gäller den vanliga skolan. Det gäller vuxenutbildningen. Det gäller arbetsmarknadsutbildningen. 1960 var det 3 000 kvinnor som deltog i arbetsmarknadsutbildningen. Det var 20 % av alla deltagare. 1971 deltog 66 000 kvinnor i arbetsmarknadsutbildningen. Då var det hälften av alla deltagare.

Samhällets stöd till barnfamiljerna har byggts ut. De fem sista åren har vi byggt ut 35 000 platser för barntillsyn.

Bostäderna har förbättrats. Det innebär bland mycket annat att hemarbetet har underlättats.

Så har utbyggnaden av den solidariska välfärdspolitiken skapat nya möjligheter för kvinnorna. Frigörelseprocessen har underlättats. Den har redan nu haft djupgående konsekvenser.

Vi ser det på arbetsmarknaden. Tidigare betraktades kvinnorna lätt som en rörlig

reserv på arbetsmarknaden. I goda tider lockades de ut av goda erbjudanden. I dåliga tider återgick de till hemarbetet.

Det mönstret tycks nu ha brutits. Mellan andra kvartalet 1970, då vi hade en brinnande högkonjunktur och brist på folk och andra kvartalet 1971, då konjunkturen var dålig, fick 35 000 fler kvinnor arbete. Den utvecklingen fortsatte under lågkonjunkturen. Andra kvartalet 1972 hade ytterligare 20 000 fler kvinnor jobb.

Jag kan inte tolka det på annat sätt än att kvinnorna nu hävdar sin rätt till arbete på ett helt annat sätt än tidigare. Det kan göra det svårare att föra konjunkturpolitik, men det är en i grunden positiv utveckling.

När kvinnorna nu i så stor utsträckning går ut i arbetslivet så möter de en ny verklighet i arbetslivet och samhällslivet. De möter nu, liksom männen, otrygghet, hälsorisker och dåliga arbetsmiljöer. Allt fler av dem får egna erfarenheter av löntagarens ställning i industrisamhället. De ser själva bristen på jämlikhet, bristen på inflytande i arbetslivet. Det blir naturligt för kvinnorna att kräva förnyelse av arbetslivets villkor, en social utjämning och en fördjupad demokrati. Deras sociala och ekonomiska villkor blir allt mera lika männens. Deras upplevelser av samhället och arbetslivet skapar en större praktisk gemenskap mellan män och kvinnor i arbetslivet. Och det är utomordentligt betydelsefullt för våra möjligheter att genomföra den förnyelse av det svenska samhället som denna kongress håller på att dra upp riktlinjerna för. Men det skapar också förväntningar hos socialdemokratin.

Det är därför logiskt konsekvent och ideologiskt riktigt när det socialdemokratiska kvinnoförbundet ställer rätten till arbete i förgrunden för kvinnans strävan till frigörelse.

Det innebär att vi fortsätter att kraftigt öka vår ambitionsnivå när det gäller sysselsättningen.

Under krisåren på 30-talet ställde socialdemokratin kravet på full sysselsättning. När arbetslösheten var en realitet i 10 000-tals hem, var det inte så märkvärdigt att man i praktiken ställde målet lägre än nu. Ser man till den tidens verklighet i fråga om arbetstid, semester, social trygghet, bostadsförhållanden och försäkring är det inte att förvåna om man tyckte sig nå långt om en medlem av familjen hade arbete. Kvinnans hemarbete var en nödvändig förutsättning för att männen skulle

kunna fullfölja sina uppgifter i produktionen. I själva verket tog produktionen i anspråk såväl männens som kvinnornas arbete medan en fick betalt. Båda gjorde sin insats för folkhushållet.

Sedan dess har målet för den fulla sysselsättningen höjts. Vi har ständigt ökat ambitionerna, gått från definition till definition. Den fulla sysselsättningen innebär idag förhoppningar om arbete för grupper som aldrig tidigare drömt om att genom arbete finna gemenskap, en meningsfull sysselsättning och ekonomiskt oberoende.

Det kommer att behövas en fortsatt aktiv arbets- och marknadspolitik. Sysselsättningen är för tusentals människor inte en fråga om konjunkturer, där jobben finns om hörnet. I grunden gäller det djupgående förändringar av ekonomin, som marknadskrafterna återspeglar men inte kan styra. Det måste samhället göra.

Därför måste vi fortsätta med en sysselsättningspolitik, som riktar resurserna till de människor som är i behov av stöd.

Det gäller i hög grad kvinnorna. Nyligen har vi gått in med särskilt utbildningsstöd för att få företagen att anställa fler kvinnor och ungdomar.

De är ofta arbetslösa, på grund av otillräcklig utbildning och bristfällig förankring på arbetsmarknaden. Ett bidrag på 5 kr i timmen skall utgå till utbildning som bedrivs enligt läroplaner som godkänts av de fackliga organisationerna. En ytterligare förutsättning är att avtalsenlig lön utgår.

För kvinnornas del är det av största betydelse att en utbildning i nära anslutning till praktiskt arbete underlättar återgången till arbetsmarknaden. Inte mindre än en tredjedel av de kvinnor som deltar i arbetsmarknadsutbildning kommer direkt från hemarbete.

Kvinnornas förtroende för arbetsmarknadsutbildning belyses också av att kvinnorna numera besätter omkring hälften av elevplatserna.

Enligt AMS undersökningar har tre månader efter avslutad arbetsmarknadsutbildning närmare 90 procent av kvinnorna fått arbete eller fortsatt till mera kvalificerad utbildning. Regeringens nya åtgärder är därför ett led i en ytterligare kvalitetsförbättring av arbetsmarknadspolitiken. Den måste svara mot kvinnornas krav på rätt till arbete för alla.

En politik för full sysselsättning är grundläggande för kvinnornas frigörelse. Den är samtidigt det viktigaste medlet att åstadkomma en social utjämning. Genom att fortsätta att öka sysselsättningen i det svenska samhället skapar vi ökad jämlikhet för såväl män som kvinnor.

Vidare: Kvinnornas förvärvsarbete leder, om jämställdhetens principer får gälla, till en förändring av den traditionella arbetsfördelningen inom hemmet. En av 70-talets stora politiska uppgifter blir att forma ett samhälle, där resurser byggs upp för människornas behov av service och gemenskap. Samhällets stöd till barnfamiljen måste byggas ut.

Därvid kommer barntillsynen i förgrunden. Mot 130 000 småbarn med mödrar som arbetar på heltid och 100 000 småbarn med mödrar som arbetar på deltid står i år 52 000 platser på daghem och 45 000 platser på offentligt stödda familjedaghem. Därtill kommer alla de mödrar som skulle vilja arbeta om de kunde vara säkra på en tillfredsställande omsorg om barnen.

Vi har visat oss mäktiga en enorm kraftansträngning för att bygga bort bostadsbristen och bostadsnöden. I det nya skede för bostadspolitikerna som nu förestår kan vi allt starkare inrikta oss på att förbättra bostadsmiljöerna, förhindra trist segregation, inrikta ansträngningarna på att möta människornas växande anspråk på service.

Detta är ett led i samhällets sociala omdaning. Så leder kvinnornas frigörelse till en förnyelse av livsvillkoren för såväl män som kvinnor.

Vi måste satsa på ökad lönerättvisa. Därför måste den solidariska lönepolitiken fortsätta. Genom den s.k. kvinnouppgörelsen 1960 kom LO och SAF överens om att alla särskilda kvinnolöner skulle rensas bort i avtalet. Kvinnorna inom LO-området har sedan dess haft en bättre löneutveckling än männen. Medan kvinnorna 1960 tjänade i genomsnitt 60 procent av vad männen tjänade, tjänade de 1970 83 procent därav.

LO bedriver ingen särskilt kvinnolönepolitik. Principen är enkel – lika lön för lika arbete, oavsett kön. Men de kraftiga satsningarna på lågavlönade har i hög grad kommit kvinnorna till del.

Det gäller framförallt 1969 och 1971 års uppgörelser med särskilda öreställag för de lågavlönade. Det är ett resultat av den solidariska lönepolitiken.

Det är ingen som i offentligt sammanhang angriper strävandena att ge kvinnorna rättvisa på löneområdet. Desto hårdare angriper man den solidariska lönepolitiken. Den framställs allt oftare som boven i dramat. Den skapar arbetslöshet, den driver på strukturförändringarna, den orsakar lägre vinster i näringslivet. Våra ekonomiska svårigheter skulle försvinna om bara de lågavlönade ville sluta att kräva så stora förbättringar eller hade låtit bli att genomdriva de förbättringar som faktiskt kommit dem till del. Minns då att denna kampanj framför allt är riktad mot kvinnorna. Den solidariska lönepolitiken är en avgörande förutsättning för rättvisa för kvinnorna på arbetsmarknaden. De som angriper den solidariska lönepolitiken angriper först och främst kvinnornas strävan till rättvisa.

De lågavlönade inom stat och kommun har framför allt varit kvinnorna. Skall man komma åt denna orättvisa måste man lyfta de lågavlönade och förbättra befordringgångarna på de områden där kvinnorna är mest koncentrerade. Det var detta som skedde framför allt i den sista löneuppgörelsen. Det var i själva verket en stor satsning för rättvisa för kvinnorna.

Men naturligtvis blir det konsekvenser. Röjer man upp med kvinnliga låglöner inom stat och kommun så kommer en del av kostnaderna att återfinnas på skattsedeln i taxor och avgifter. Då riktar man angrepp mot skatterna och mot taxorna. Min synpunkt är enkel: Vi vill inte exploatera en stor grupp människor, framför allt kvinnor, utan ge dem rättvisa. Då får vi också solidariskt ta konsekvenserna på skatteområdet. Vi måste gå vidare mot en social utjämning för att ge kvinnorna rättvisa.

En politik för kvinnans jämlikhet har att kämpa med många gamla sega fördomar, försök att skrämja kvinnorna, försök att framställa strävan till rättvisa som ett sätt att förfölja de hemarbetande kvinnorna. Vi minns den s.k. hemmafrukampanjen mot särbeskattnings. Den fyllde sin politiska funktion i det ögonblicket och förmodligen lyckades man för en tid skrämja många kvinnor. Nu finns det inte en människa som vågar föreslå att vi skall återgå till det gamla systemet. Och så talar man om valfrihet.

Socialismen är en frihetsrörelse. Den strävar till människans frigörelse från klasssamhällets beroende. Den vill ge människorna möjligheter att själva forma sin tillvaro i gemenskap med andra. Valfrihetens samhälle är en fin paroll som ett uttryck för denna socialismens strävan till frigörelse.

Den skiljer sig från det mer slappa liberala talet om valfrihet på två helt avgörande punkter.

För det första: För borgerlig uppfattning har valfriheten tett sig som en frihet från samhället. Därför har vi haft alla dessa strider om den offentliga sektorns storlek, om samhällets insatser på olika områden. Därför försökte man skildra ATP som ett olidligt tvång.

Vi vet att valfriheten måste nås genom samverkan och solidaritet med andra människor. När vi byggde ut skolan, sjukvården, bostadsbyggandet, pensionerna, genomförande av ATP, var det ett uttryck för vår vilja att på samverkans väg skapa den frihet som den enskilda människan inte kunde nå av egen kraft.

För det andra: Valfriheten förutsätter ökad jämlikhet. Den lilla privilegierade minoriteten har alltid haft valfrihet. Det har den haft i alla samhällen. Men det har skett på bekostnad av den stora folkmajoritetens möjligheter till frigörelse. Valfriheten enligt traditionell kapitalistisk uppfattning är valfrihet för den som har råd, den som äger tillräckligt av kapital, mark och egendom.

För oss har valfriheten betytt allas rätt till arbete, till utbildning, till bostad, till en god sjukvård, till familjeliv och gemenskap med andra.

Den valfriheten har inte kvinnorna idag. Och det är väl med myten att denna valfrihet redan skulle gälla som kvinnoförbunden har velat göra upp.

Vi vet att verklig valfrihet får kvinnorna först i det ögonblick då vi har verkligt lika-berättigande på arbetsmarknaden. Och då vi brutit upp de traditionella värderingar och fördomar som idag av kvinnorna med rätta upplevs som orättfärdiga.

I borgerlig press påstår man idag att det socialdemokratiska kvinnoförbundet vill införa diktatur och förbjuda hemmafruar. Det är en grov förvanskning.

Vi varken vill eller kan förbjuda någon att vara hemmafru. Vi varken vill eller kan förbjuda två människor att gemensamt bestämma hur de vill fördela hemarbetet och omsorgen om barnen.

Men det stämmer inte med våra principer om rättvisa att kvinnan ständigt skall stå tillbaka på arbetsmarknaden, att kvinnorna skall ha lägre löner och sämre trygghet, sämre utbildning – allt under motiveringen att kvinnan kan återgå till hemmet och få sin försörjning av någon annan. Vad vi vill är att ta bort de hinder som alltid har funnits och finns ännu idag för kvinnans lika rättigheter och lika möjligheter. Då skapar vi verklig valfrihet för vårt lands kvinnor.

Man möter hos många kvinnor idag någonting av en förtvivlan över trögheten i samhällsförändringen. Den är fullt förståelig. Man kan också se den som ett resultat av den begynnande frigörelse som i praktiken skett, framför allt det senaste decenniet och av den ökade medvetenheten hos kvinnorna. Men resultatet kan aldrig nås av isolerade grupper. Även om kvinnornas frigörelse i hög grad måste vara deras eget verk, så når vi aldrig resultaten om inte jämlikhetskravet bärs fram av kvinnor och män gemensamt inom en stor folkrörelse som inriktar sin strävan på samhällets förändring till ökad frihet och större gemenskap.

Texten trycks efter medgivande av Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

© Olof Palmes familj

Roger Klinth läser Olof Palme:

NÄR MAMMA SKAFFAR JOBB BLIR PAPPA MED BARN

Om Palmes politiska ordning

Både under sin livstid och efter sin brutala död en sen februarikväll 1986 har Olof Palme väckt starka känslor. Få svenska politiker har haft så många beundrare – och belackare. 1969 efterträdde han Tage Erlander som partiordförande för Socialdemokratiska arbetarpartiet. Samma år tog han också över jobbet som Sveriges statsminister. Det är i första hand engagemanget för tredje världen och ställningstagandet mot USA:s krig i Vietnam som brukar lyftas fram när den historiska bilden av Palme tecknas. För en bred allmänhet är förmodligen hans engagemang i jämställdhetspolitiska frågor mer okänt. Det är dock den jämställdhetspolitiske agitatorn Olof Palme vi möter i hans linjetal från socialdemokratiska partikongressen 1972.

Den unge statsministerns engagemang i jämställdhetsfrågor hade växt fram under mer än ett decennium i en av 1900talets mest dynamiska debatter: 1960talets jämställdhetsdebatt. Utan att ha spelat en huvudroll i denna debatt hade Palme med intresse följt den. Redan när en inre krets av unga jämställdhetspolitiska aktivister i februari 1963 träffades för att dra upp riktlinjerna för hur jämställdhetsbudskapet skulle erövra politiska och mediala sammanhang, var han på plats. Bland deltagarna fanns unga politiker från olika politiska läger, fackföreningsfolk, mediefolk med flera. Snart fick gruppen namnet Grupp 222, döpt efter den adress de brukade träffas på: Alviksvägen 222. Olof Palme blev dock inte en permanent medlem i gruppen (Klinth, 2002; Florin & Nilsson, 2000). Med stor sannolikhet såddes här många

av de tankefrön som slog ut i full blom i Palmes tal på 1972 års socialdemokratiska partikongress.

Även om 1960-talets jämställdhetsdebatt hade förändrat det politiska landskapet var det ingen tvekan om att Palme i sitt tal utmanade det parti som drygt två år tidigare hade utsett honom till partiledare. Vad var det då för bild av könsrelationer som Palme formulerade? Hur skulle det jämställda samhället åstadkommas?

I Palmes jämställdhetspolitiska bygge utgjorde kvinnors yrkesarbete hörnstenen – inget arbete, ingen jämställdhet. Arbetet framställdes både som en rättighet och en medborgerlig plikt. Eller som Palme själv uttryckte det i talet: ”Vi vet att verklig valfrihet får kvinnorna först i det ögonblick då vi har verkligt likaberättigande på arbetsmarknaden”. I den starka betoningen av arbetet fanns en historisk kontinuitet. Den traditionella socialdemokratiska arbetslinjen bildade klangbotten även när 1970-talets familje- och jämställdhetspolitik skulle riggas.

Den starka symbiosen mellan yrkesarbete och jämställdhet bidrog samtidigt till att positionera kvinnorna som jämställdhetspolitikens primära problem. Att få ut kvinnorna från det inskränkta och samhällsfrånvända hemmet gavs högsta prioritet. I Palmes argumentation framställdes kvinnornas möte med arbetsmarknaden närmast som en form av vuxenblivande, ett inträde i en ny verklighet. Liksom arbetarklassens män hade gjort under århundraden skulle nu också kvinnorna konfronteras med otrygghet, hälsorisker, dåliga arbetsmiljöer, brist på jämlikhet,

brist på medinflytande etc. ”Det blir naturligt för kvinnorna att kräva förnyelse av arbetslivets villkor, en social utjämning och en fördjupad demokrati.” Arbetet blev den rit-de-passage som skulle göra det möjligt

I Palmes argumentation framställdes kvinnornas möte med arbetsmarknaden närmast som en form av vuxenblivande.

för kvinnorna att fullt ut identifiera sig med arbetarrörelsens politiska projekt, att fullt ut bli socialdemokrater.

En intressant aspekt av Palmes linjetal är också den tystnad som omgärdar en annan av den svenska jämställdhetsdebattens huvudfrågor, nämligen den om fädernas ansvar för hemarbete och barnavård. Den ”nya” pappa som 1960-talets debatt hade ägnat så mycket uppmärksamhet var som bortblåst. Inte minst är detta intressant mot bakgrund av att Olof Palme cirka två år tidigare, 1970, hade vikt ett helt tal åt frågan om män och jämställdhet. Talet hölls vid Women’s National Democratic Club i Washington D.C. i USA och hade rubriken ”The Emancipation of Man”. I detta tal tog Palme avstamp i liberalen Eva Mobergs idéer från tidigt 1960-tal. Moberg såg männen som jämställdhetspolitiska nyckelfigurer. Om inte männen axlar samma ansvar som kvinnor för hem och barn skapas inga reella möjligheter för kvinnor att etablera sig i yrkeslivet (Palme, 1972).

Av den liberalt orienterade jämställdhetstolkning som präglade Palmes tal i Washing-

ton, där föräldraskap och familjerelationer stått i fokus, märktes inte mycket när partiordföranden två år senare pekade ut riktningen för den socialdemokratiska jämställdhetspolitiken. Jämställdhetsfrågan hade nu flyttat ut från de nära relationerna och in i samhällsstrukturerna – inte minst de ekonomiska. I talet på partikongressen framställdes papporna varken som problem eller möjligheter. Det var uteslutande kvinnorna och barnen som stod i fokus. När statsministern diskuterade barn och barnavård handlade det om samhällets ansvar att möjliggöra kvinnors inträde på arbetsmarknaden genom en massiv utbyggnad av den offentliga barnomsorgen.

Den enda passage i talet som kan relateras till jämställdhet inom familjen/föräldraskapet följde närmast en struktur-deterministisk logik. ”Kvinnornas förvärvsarbete leder, om jämställdhetens principer får gälla, till en förändring av den traditionella arbetsfördelningen inom hemmet.” Riktningen i den kausala kedjan var klar: när mamma skaffar jobb kommer också pappa att bli med barn. Nej, i den framtidsvision som Palme skissat var det inte den nya pappan som skulle utgöra garant för kvinnornas frigörelse och oberoende, utan en stark och målinriktad utbyggnad av den offentliga servicen.

En intressant aspekt av Olof Palmes tal på den socialdemokratiska partikongressen handlar om hans försök att legitimera kvinnornas kamp för frihet och jämlikhet som en integrerad del av arbetarrörelsens politiska projekt. Palme ägnade mycket energi åt att placera in ”kvinnofrågan” i kärnan av den socialdemokratiska berättelsen.

Inom arbetarrörelsen har den s.k. kvinnofrågan aldrig isolerats. Kvinnorna inom vår rörelse har uppfattat sin kamp för likaberättigande som ett led i hela arbetarrörelsens kamp för en rättvis samhällsordning.

På detta sätt försökte Palme övertyga sitt parti om att kvinnornas kamp inte var ett främmande element utan samma andas barn som den socialdemokratiska politiken i stort. I sitt sätt att lägga historien till rätta i syfte att legitimera nuet byggde Palme vidare på en socialdemokratisk tradition. Flera forskare har visat hur konstruktionen av historien har utgjort en central del av socialdemokraternas politiska strategi (Linderborg, 2001; Berggren & Trägårdh, 2006). Att skapa historia i backspegeln har, enligt Bo Stråth, sedan 1930-talet varit en socialdemokratisk paradgren (Stråth, 1998).

En närläsning av kongresstalet skapar dock en mer komplex bild av partiordförandens försök till legitimering och inkludering av kvinnorna i den socialdemokratiska rörelsen. Inte sällan blir försöken till inkludering samtidigt en markering av exkludering. Här talar inte minst semantiken sitt tydliga språk. I talet använde Palme frekvent ordet ”vi”. ”Vi”:et avsåg socialdemokratin och arbetarrörelsen i stort och hade förmodligen till syfte att förstärka den egna gruppidentiteten och markera avstånd mot andra politiska grupperingar. När Palme lade ut texten om den jämställdhetspolitik partiet nu höll på att förverkliga var det dock inte glasklart hur detta ”vi” skulle förstås. På flera ställen i talet förklarade partiordföranden vad ”vi” gör och har för

avsikt att göra för kvinnorna – både för kvinnorna inom det egna partiet och för kvinnor i allmänhet.

Ett exempel var när Palme berättade om arbetet med att rekrytera fler kvinnor till partiets ledande organ. ”Kvinnorna måste kraftigt öka sin egen aktivitet, politiskt och fackligt. Vår uppgift är att helhjärtat stödja dem”. Den underförstådda logiken var den samma som i frågan om yrkesarbetet: det var kvinnorna som utgjorde problemet, ett problem som nu partiet hade att ställa till rätta. Kvinnorna positionerades som de ”andra”/ de avvikande/de som inte fullt ut är ”vi”. Först när kvinnorna hade upplevt yrkeslivets orättvisor och missförhållanden och visat framfötterna i politiska och fackliga sammanhang kunde de bli en legitim del av ett större ”vi”. Försöken att legitimera kvinnornas plats i rörelsen synliggjorde med andra ord en underliggande manlig norm.

Att på detta sätt plocka ut ett enskilt tal/dokument för närläsning har många förtjänster. Till dessa hör möjligheten att på ett mer ingående sätt kunna synliggöra de komplexa och i många fall motsägelsefulla föreställningar om kön och könsrelationer som legat till grund för den svenska jämställdhetspolitiken. Närläsningen innebär också risker. En nutida betraktare, med den senaste modellen genusglasögon på näsan, bortser lätt från den specifika historiska kontext Palmes kongresstal tog plats i. Jämställdhetsdebatten under 1960-talet hade visserligen skapat nya politiska förutsättningar för frågor om könsrelationer men i många avseenden var Sverige i början av 1970-talet fortfarande ett mycket traditionellt samhälle präglad av en distinkt könsordning. När debattens vågor skulle kokas ner till handfasta politiska reformer synliggjordes som regel kraften i denna ordning. Betydelsen av att Olof Palme i detta läge ägnade hela sitt linjetal på den socialdemokratiska kongressen åt frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor kan knappast underskattas. Han bröt isen och bidrog aktivt till att flytta jämställdhetsfrågan från politikens periferi till dess centrum.

Referenser

Henrik Berggren och Lars Trägårdh: *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*, Norstedts 2006.

Christina Florin och Bengt Nilsson: *”Något som liknar en oblodig revolution”. Jämställdhetens politisering under 1960- och 70-talen*, Umeå universitet 2000.

Roger Klinth: *Göra pappa med barn: den svenska pappapolitiken 1960–95*, Boréa 2002.

Åsa Linderborg: *Socialdemokraterna skriver historia: historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892–2000*, Atlas 2001.

Palme, Olof: ”The Emancipation of Man.” *Journal of Social Issues*, 28(2) 1972, s. 237–46.

Bo Stråth: *Mellan två fonder: LO och den svenska modellen*, Atlas 1998.

Roger Klinth är docent och lektor vid Institutionen för beteendevetenskap och lärande vid Linköpings universitet. E-post: roger.klinth@liu.se

Yvonne Hirdman läser Olof Palme:

OLOF, HULDA OCH JAG – EN TVÅSTEGSANALYS

Personer:

Olof Palme, 45 år gammal (1927-1986), SAP:s ordförande och Sveriges statsminister sedan 1969.

Hulda Flood, död sedan fyra år tillbaka (1886-1968), SAP:S första kvinnliga partisekreterare, satt i första kammaren ett år på fyrtioalet, skrev 1939 en bok om det Socialdemokratiska kvinnoförbundet.

Yvonne Hirdman, 29 år gammal (1943 -), medlem av Grupp åtta sedan 1971, (grupp Bollmora), doktorand i historia, kommer att analysera socialism och feminism i olika artiklar och böcker, först i boken *Kön, makt medborgarskap*, där Friedrich Engels "feminism" analyseras, senare i artikeln "Den socialistiska hemmafrun" som handlar om det socialdemokratiska kvinnoförbundet och frågan om hemarbete mellan 1904-1939 och i boken *Med kluven tunga*, där LO:s efterkrigshistoria granskas utifrån ett genusperspektiv.

Då:

Hur gamla Hulda och jag – osynliga, andelika – står där och tjuvlyssnar på Palmes inlägg denna oktoberdag 1972. Hur hon, Hulda, skulle tro att hon hamnat i himmelriket: han där, den unge partiledaren, säger ju som det är och säger det i ansiktena på partikongressens sura maktgubbar: jo, kvinnor drabbas av påtagliga orättvisor och inte bara det: det är bra, säger han, det är *bra* att kvinnor engagerar sej! Att de bråkar! Att de vill något! För den gamla kvinnoagitatorn märkliga ord, hon som så ofta blivit tillrättavisad, avfärdad, den där gesten: "move over little lady".

Och sedan kommer Olof Palme med den verkligt eleganta, den storslagna lösningen: två flugor i en smäll, mantrat, det som ska ligga som de breda, bärande golvtiljorna i jämställdhetens nya hus:

- 1: jämställdhet måste grundas i arbetslivet
- 2: samhället måste formars efter en arbetsdelning byggd på jämlikhet mellan män och kvinnor

Men det är ju underbart, tänker den återuppståndna Hulda Flood – jag drömmer, detta parti som varit så njuggt gentemot oss kvinnor; som till en början förvägrade oss ett eget kvinnoförbund och som sedan alltid hotade med att det borde lösas upp; som inte ville släppa till pengar för att agitera bland proletärkvinnorna; som ville räkna oss som halva medlemmar; som hänvisade oss till hemmet – “inreda folkhemmet”. Jo pyttisan, var enda gång vi kom med förslag hänvisades de till den utopiska vinden eller – det kunde också hända – så tog man förslagen men då hade vi inte längre något att säga till om, som i befolkningspolitiken.... Ett hukande litet kvinnoförbund har man allt varit – med den försynte tidningen *Morgonbris* som huvudorgan. Bara jämför med de unga männens olika kamporgan: *Stormklockan!* *Brand!* Ett bittert leende skulle ha dragit över hennes ansikte om hon haft något – fast det skulle hon aldrig erkänna. *Det är underbart*, tänker hon tvärtom. *Ett samhälle format efter en arbetsdelning byggd på köns jämlikhet*. Det, tänker Hulda Flood, det är socialism.

Men jag anno 1972 lyssnar med ett slags feministiskt filter och skeptiskt sinne. Jasså, vi ”drabbas” av orättvisor! Så snyggt att förvandla manligt förtryck till en passiv verbform – “drabbas”, ungefär som av en förkylning kan tro, ha! Och vad säger Palme *egentligen?* Han säger att det krävs en utbyggd social omsorg. Det är lite vagt uttryckt, men det innebär att offentlig sektor ska expandera: utbyggd barnomsorg, utbyggd social service. Och vem, tänker jag ironiskt, vem ska stå för den? Kvinnor förstås. Hemmafruarna, som ju ändå vet hur man gör när man tröstar en unge, när man lägger första förband, när man slevar upp gröt...

Palme har kilat in en tredje punkt också, efter arbetsliv och omvandlat samhälle – den är ditsatt, liksom efteråt i manuskriptet: “Samhället präglas i dag av värderingar som i långa stycken diskriminerar kvinnorna, hindrar dem i deras strävan till frigörelse.” Här tror jag att Hulda Flood och jag skulle snörpa lite syrligt på munnen båda två. “Samhället, jo du Olof”, skulle vi tänka, “och vad tror du det består av då?” Och sen skulle hon och jag utbyta den där sortens feministiska blickar där man himlar med ögonen, när Olof Palme tar upp den politiska representationen – ännu femtio år efter rösträtten, så usel! “Kvinnorna”, säger han, “måste kraftigt öka sin egen aktivitet politiskt och fackligt”. Och så kommer det: “Vår uppgift är att helhjärtat stödja dem”. “Vi:et”. Normen.

Så gör han åter en liten tillbakablick i SAP:s historia, liksom för att ta sats --- det börjar lite mjukt att kvinnofrågan aldrig isolerats inom SAP (*lögn*, tänker

jag, *superlögn Palme!* Även Hulda får något vemodigt i ögonen), det fortsätter med att kvinnor uppfattat sin kamp för likaberättingande som en allmän kamp för socialism. Nog för att de har försökt, tänker jag, men

Men poängen har ständigt varit, och är så nu också, att “kön” måste in i “klass” för att kvinnors situation, villkor ska beaktas överhuvudtaget.

vad fick de för det? Försöken att tillämpa socialismens ideologi på de kvinno-specifika områdena – hem, hushåll, sex föll aldrig väl ut – det var “damn you if you do, damn you if you don’t” (som med “fru Anderssons missfoster” – motionen från Norrköpings socialdemokratiska kvinnoklubb som ville att män som övergav kvinnor de gjort med barn skulle behandlas som strejkbrytare).

Kvinnors kamp har varit ett led i socialismens kamp, säger Palme. En grundläggande princip som vi hållit fast vid. Så kan man också berätta historien, tänker jag. Men poängen har ständigt varit, och är så nu också, att “kön” måste in i “klass” för att kvinnors situation, villkor ska beaktas överhuvudtaget. *Klass går före kön.* Det har varit mantrat sedan rörelsen bildades 1889. Nu börjar kvinnor bli ett slags klass (så säger han ju inte men det är så det blir) genom att kvinnor förvarvsarbetar mer och mer – ett resultat, säger Palme, av ett samspel mellan kvinnors ökade medvetenhet och fackliga och politiska åtgärder. Kvinnolöner

har lyfts upp – (och det tog bara 20 år under bästa högkonjunktur av världens starkaste fackföreningsrörelse att införa likalön, muttrar jag argt), särbeskattning införts, utbildningsväsendet byggts ut, daghem har börjat byggas. Den socialistiska reformismen älskar listor...

Sen börjar han markera mot två kvinnorörelser i tiden. Den ena är hemmafruarna som oroligt börjat inse att de håller på att försvinna, likt ekarna på västkusten som deras taleskvinna, socialdemokraten Nancy Eriksson skrev 1964 (*Bara en hemmafru*). Nej, vi vill varken förbjuda man eller kvinna att vara hemmaman eller hemmafru, säger Palme, som lärt sig hur en slipsten ska dras efter tio års könsrollsdebatt – varken man eller kvinna. Vi vill ha verklig valfrihet. Här är vi alla tre eniga, Palme, Hulda och jag: inte den valfrihet som fanns under femtioalet och som innebar att det i princip bara fanns en väg att välja för kvinnor: att bli just hemmafruar. Ta bort hindren, säger han vidare, då får vi verklig valfrihet. En gammal Alva Myrdal-tanke. Ta bort det “hindersamma” med barn, ta bort hinder på arbetsmarknaden.

Den andra kvinnorörelsen han markerar mot är Grupp åtta. Ja, han säger inte att det är Grupp åtta. Han säger att trögheten i förändringen får kvinnor att bli *förtvivilade* och *isolera sig*, att säroorganisera sig. “Isolerade grupper”, säger han. Inte bra. Fast han visar en viss förståelse. Nej, säger han, och lägger därmed ner den tredje plankan i jämställdhetens hus: jämställhetskravet ska bäras fram av män och kvinnor gemensamt, inom en stor folkrörelse.

Alltså:

- 1: frigörelsen sker i arbetslivet
- 2: samhället måste formas efter en arbetsdelning byggd på jämlikhet mellan män och kvinnor
- 3: det ska ske genom att män och kvinnor gemensamt ska arbeta för jämställdhet (inom arbetarrörelsen)

Där lämnar vi partikongressen. Hulda återvänder till sin grav, jag till mitt skrivbord. Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor tillsätts blott ett par månader senare och den läggs under statsrådsberedningen – för snabba, operativa aktioner. Och ordet fixeras: det handlar inte om jämlikhet mer mellan kön. Det handlar från och med nu om *jämställdhet*. Så får svenskan två ord för två olika former av frigörelse: klassens (jämlikhet) och könets (jämställdhet).

Nu:

Jag undrar om det har med åldern att göra. Men nu (snart oktober 2011), när jag läser om Palmes tal börjar jag känna som (jag inbillar mig att) Hulda Flood kunde ha känt: *men det är ju underbart!* Åjo, nog ser jag fortfarande hur genuslogikerna liksom strukturerar Palmes tal: hans radikala mantra att kvinnors frigörelse ska omvandla samhället som leder till offentlig sektors utbyggnad och skapandet av en särskild kvinnlig arbetsmarknad – en ny segergeringslogik alltså. Och detta "vi"! Vad ska "vi" göra? För att bistå dem? Den manliga normens logik som helt självklart genomsyrar hans tal. Och var är männens del i orättvisorna, som gör att kvinnor blir så förtvivlade att de särorganiserar sig? Här finns en implicit oartikulerad grundsyn där män inte finns med i förtryck/underordning av kvinnor – de som "drabbas" drabbas av samhället, av värderingar. Förvisso.

Men han hade inte behövt! tänker jag nu. Kvinnokampen som det då hette "rasade" runt om i västvärlden, i USA och England, i Tyskland – för att inte tala om Italien. Den avsatte mest "isolerade" aktioner och radikala ord. Genom att den starka svenska (och norska!) arbetarrörelsen lyfte in frågan i den "allmänna" politiken – slog två flugor i en smäll – skapades en institution, ett "hus", där "frågan" härbärgerades. Detta "hus" som under sin historia ständigt varit utsatt för samma slags utopistiska feministiska kritik som jag hade inför Palme 1972 – den feministiska skärvan i ögat ... Och därtill motsättningar från "samhället" och "värderingarna".

Han hade inte behövt lyssna till socialdemokratins nyväckta kvinnoförbund – det var inte första gången de blivit överkörda. Han hade inte behövt bry sig om folkpartiets individualistiska rättvisefeminism som började ta form under sextioalet. Han hade absolut inte behövt lyssna till de arga grupp åttorna, den

andra vågens feminister – så inflytelserika var de nu ändå inte. Han hade inte behövt lägga den nya delegationen för jämställdhet mellan kvinnor och män under statsrådsberedningen. Att han gör det, kan vi naturligtvis analysera som ett manipulativt drag: att använda sig av kvinnofrigörelsen för att bygga ut of-fentlig sektor – som jag gjorde i min bok om LO.

Det är ingen felaktig analys men den har en svaghet: den lämnar därhän det som jag nu hör, men som då var ett “bakgrundsbrus” som vi alla (nästan) inte hörde för det var så självklart: den socialistiska visionen.

Men den är ju underbar!

Yvonne Hirdman är professor emerita och affilierad professor vid historiska institutionen vid Stockholms universitet. E-post: yvonne.hirdman@historia.su.se

Henrik Berggren läser Olof Palme:

MED SOCIALISMEN SOM ”FRIHETS RöRELSE”

För att rätt kunna läsa Olof Palmes tal på partikongressen 1972 är det ett par historiska omständigheter man bör känna till.

Den första och mest uppenbara är att hemmafruinstitutionen befann sig i snabb upplösning. År 1966 hade 66 procent av alla kvinnor varit hemmafruar, 1968 hade andelen sjunkit till hälften och 1974 var bara 27 procent av Sveriges kvinnor ”hemarbetande”. Mellan 1968 och 1972 ökade den kvinnliga delen av arbetskraftsstyrkan med mellan 170 000-180 000 personer.

Detta uttåg från hemmen hade dock inte motsvarats av en tillväxt av barnomsorgsplatser. Mellan 1965 och 1970 hade daghemplatserna visserligen ökat, men från den beskedliga nivån 12 000 till 30 000. Kvinnorna faller mellan två stolar, som en missnöjd kvinna uttryckte det i Carin Mannheimers ”Rapport om kvinnor” som utkom 1970; om kvinnorna skulle arbeta måste samhället sörja för att det fanns barnomsorg.

Det andra och lika uppenbara faktumet är kvinnornas utestängning från ledande funktioner i samhället, inte minst inom arbetarrörelsen. Några slumpvisa men representativa exempel: Av 350 ombud på SAP-kongressen 1972 var bara 50 kvinnor, i LO:s styrelse satt enbart män, av 39 departementsråd var bara en kvinna. Det var siffror som hade betraktats som mer eller mindre oproblematiska under en genusordning byggd på en uppdelning mellan en manlig offentlig sfär och kvinnlig privat sfär. Men de blev alltmer orimliga i takt med att kvinnor gick ut på arbetsmarknaden i full skala. Missnöjet pyrde, inte bara i Grupp 8 i Stockholm, utan även bland socialdemokratiska kvinnor på mindre industriorter.

Jämställhetsfrågorna trängde sig alltså fram av strukturella skäl. Men det är inte en tillräcklig förklaring till att Olof Palme valde att göra jämställdhet till en huvudfråga för svensk socialdemokrati. Som så ofta med Palme handlade det om

en kombination av personlig övertygelse och politisk strategi.

Vad som ofta glöms bort när Olof Palmes kraftfulla ställningstagande för jämställdhet i början av 1970-talet kommer på tal är hur ansatt han var när det gällde den generella jämlikhetspolitiken under denna period. De flesta av den tidens vänsterintellektuella inser visserligen i dag att Palmes reformistiska vision var så nära ett anständigt och jämlikt samhälle som är historiskt möjligt.

Men så lät det inte då. Han var hårt kritiserad av en vänster som hade haft stora förhoppningar när han tillträdde som partiordförande 1969, men blivit alltmer besvikna och bittra under 1970-talets första år. Den unge radikale statsministern hade fått lerfötter. Han hölls ansvarig för att låginkomstutredningen lags ner, husmödrar protesterade mot stigande priser och det skämtades om att Olof Palme blivit statsminister i (finansminister) Gunnar Strängs regering. Gruvstrejken i Kiruna och andra efterföljande vilda strejker hade satt den solidariska lönepolitiken och den klassiska svenska kompromissen mellan arbete och kapital i gungning.

Jämställdhetsfrågan erbjöd Palme en möjlighet att gå till offensiven. Det var en för socialdemokraterna relativt ny fråga som erbjöd stora möjligheter till mobilisering av kvinnor både inom arbetar- och medelklassen. De borgerliga partierna – framför allt Folkpartiet – låg på flera områden längre fram än arbetarrörelsen. Det var karaktäristiskt för Palme att i ett kraftfullt slag ta det opinionsmässiga initiativet ifrån motståndarna.

Därmed inte sagt att han drevs av opportunism. Snarare handlade det om politisk fingertoppskänsla, av samma slag som hans Vietnamengagemang. Han hade en förmåga att sätta sig in i en fråga men sedan

Jämställdhetsfrågan erbjöd

Palme en möjlighet att gå till offensiven.

stoppa undan den i byrålådan tills tiden var lämplig. Redan i början av femtiotalet hade han en tämligen klar bild av den koloniala problematiken och den strävan efter nationell självständighet som drev befrielseströrelser i tredje världen. Men han plockade fram denna analys först 1965, efter att USA inlett sina massiva bombningar i Vietnam.

Hans *modus operandi* i jämställdhetsfrågan var likartad. Redan i början av sextiotalet hade han läst Eva Mobergs "Kvinnans villkorliga frigivning" och varit i periferin av den inflytelserika Grupp 222, där liberaler och socialdemokrater diskuterade barnomsorg och särbeskattning. Hans hustru Lisbet (född Beck Friis) hade naturligtvis ett stort inflytande. Hon var utbildad psykolog, hade arbetat på barnbyn Skå i början av femtiotalet och tidigt engagerat sig i jämställdhet- och familjefrågor. Flera år före talet på partikongressen 1972 hade han prövat sina tankar om jämställdhet i den svenska politikens utkant, inte minst i ett tal som han höll i Washington 1970 där han förklarade att målet måste vara både kvinnans och mannens frigörelse.

Det som gjorde honom mottaglig för jämställdhetsfrågan var paradoxalt nog en blandning av hans aristokratiska bakgrund och hans djupgående tro på jämlikhet. Han hade uppfostrats av starka kvinnor, främst farmor Hanna (född von Born) och modern Elisabeth (född von Knieriem) som utnyttjat de möjligheter som tiden gav kvinnor ur överklassen till ett aktivt, engagerat liv. Men han hade också under sin ungdom kommit till insikt om jämlikhet som ett avgörande värde. Till skillnad från många socialdemokrater från arbetarklassen såg han dock inte maktkampen mellan arbete och kapital som den enda konfliktarenan. Jämlikheten var universell och den omfattade såväl förtryckta nationer som kvinnor. Visserligen finns det mycket att säga om jämställdheten i hans vardagsliv, men många av de kvinnor som arbetat med honom har vittnat om att de kände sig sedda och respekterade av honom på ett sätt som inte var norm inom den tidens arbetarrörelse.

Styrkan i detta tal från 1972 är i mina ögon det skickliga sätt han binder samman klassisk socialdemokratisk politik – arbetslinjen, full sysselsättning och solidarisk lönepolitik – med (likarts)feminismens emancipatoriska och radikala liberalism. Han betonar att socialismen är en "frihetsrörelse", att "valfrihet" är något att kämpa för – men inte genom att kämpa mot skatter och den offentliga sektorn (den "slappa borgerliga valfriheten") utan genom utnyttjandet av de kollektiva resurserna i samhället. "Valfrihet", säger han, "förutsätter ökad jämlikhet". Överklassen, de privilegierade har alltid haft valfrihet i alla samhällen, påpekar han. Man skulle kunna beskriva det som att Olof Palme vill göra alla människor till aristokrater, att alla ska frigöras "från klasssamhällets beroende", som han uttrycker det.

I bland beskrivs Olof Palme som en briljant politiker som inte har lämnat några verkligt bestående avtryck i det svenska samhället. Sverige har inte längre en egen röst på den internationella arenan, den svenska modellen för arbetsmarknaden framstår inte längre som särskilt märkvärdig. Om än överdrivet, ligger det något i dessa påpekanden.

Men på ett område har Olof Palme gått i spetsen för en omfattande transformation av det svenska samhället: skapandet av den jämställda välfärdspolitik som fortfarande väcker beundran och från kritik i omvärlden. Han var inte först, han gjorde det inte ensam. Men han tog ett avgörande initiativ i ett historiskt ögonblick. Fredrik Reinfeldt må tala hur mycket han vill om Tage Erlander som förebild, men i jämställdhetsfrågor står han på Olof Palmes axlar.

Henrik Berggren är historiker, författare och frilansskribent.

E-post: henberggren@hotmail.se

